

Dış ticarete uzmanlaşma ve rekabetçilik analizi: MIKTA ülkeleri örneği

Specialization and competitiveness analysis in foreign trade: The case of MIKTA countries

Hamza Çeştepe¹ Selçuk Yirmibeş²

ÖZ

Günümüzde dünya ekonomisinin yönlendirilmesinde, bölgesel ekonomik entegrasyonlar yanında çeşitli ülke grupları da oldukça etkili olmaktadır. G-7, G-20 gibi nispeten köklü gruplara yenileri eklenmiştir. Bu gruplardan biri de Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya arasında kurulan MIKTA grubudur. Hepsi G-20 üyesi olan ve bölgelerinde etkin bir aktör konumundaki MIKTA ülkeleri, ekonomik ve ticari açıdan da güçlü bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmada, MIKTA ülkelerinin mal grupları itibarıyla dış ticarete uzmanlaşma ve rekabet düzeyleri karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Ampirik analizde, grup ülkelerinin 2007-2022 dönemi dış ticaret verileri ile Balassa ve Vollrath tarafından geliştirilen endeksler kullanılmıştır. Ampirik analiz sonuçlarına göre, Endonezya ve Avustralya'nın düşük teknoloji mallarda, Meksika'nın orta teknoloji mallarda ve Kore'nin ise orta ve yüksek teknoloji mallarda uzmanlaştığı ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin de düşük teknoloji mallarda uzmanlaştığı ve rekabetçi olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle, MIKTA grubu içinde gelişmekte olan ülke konumundaki Meksika, Endonezya ve Türkiye'nin yüksek teknoloji mal üreten sektörlerle daha fazla yatırım yapması ve teşvik politikalarını bu doğrultuda düzenlemesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzmanlaşma, Rekabetçilik, MIKTA Ülkeleri.

Jel Sınıflaması: F10, F14, F15.

ABSTRACT

Today, various country groups, as well as regional economic integrations, are very effective in directing the world economy. New ones are added to relatively well-established groups such as G-7 and G-20. One of these groups is the MIKTA group established between Mexico, Indonesia, South Korea, Türkiye, and Australia. MIKTA countries, all of which are G-20 members and active actors in their regions, have strong economic and trade potential. In this study, the levels of specialisation and competitiveness of MIKTA countries in foreign trade by commodity groups is revealed. In the empirical analysis, foreign trade data of group countries for 2007-2022 and the indices developed by Balassa and Vollrath are used. According to the results of the empirical analysis, it is found out that Indonesia and Australia specialise in low-technology goods, Mexico specialises in medium-technology goods, and Korea specialises in medium and high-technology goods. Türkiye is also found to be specialised and competitive in low-tech goods. Based on these results, Mexico, Indonesia and Türkiye, which are developing countries in the MIKTA group, should invest more in the sectors producing high-tech goods and organise their incentive policies accordingly.

Keywords: Specialization, Competitiveness, MIKTA Countries.

Jel Classification: F10, F14, F15.

DOI: [10.47934/tife.13.02.02](https://doi.org/10.47934/tife.13.02.02)

*Bu çalışma, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Kongresinde (ICMEB 24) özet bildiri olarak sunulmuştur.

1. Prof. Dr. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
2. Öğr. Gör. Sinop Üniversitesi, Ayancık Meslek Yüksekokulu.

Corresponding Author / Sorumlu Yazar

Hamza Çeştepe

E-mail: hamzac@hotmail.com

Submitted / Başvuru: 09.09.2024

Accepted / Kabul: 31.10.2024

Citation / Atf: Çeştepe H., Yirmibeş S. (2024). Dış ticarete uzmanlaşma ve rekabetçilik analizi: MIKTA ülkeleri örneği. Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi e-Dergi, 13(2), 125-141,

<https://doi.org/10.47934/tife.13.02.02>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

1. Giriş

Farklı boyutları olan ve 20. yüzyılın son çeyreğinde hız kazanan küreselleşme eğilimleri, diğer boyutlarıyla birlikte ekonomik anlamda da günümüzde yoğun bir şekilde devam etmektedir. Dünya ticaretinin serbestleşmesi ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, ekonomik küreselleşmenin başlıca gereklerinden biri olarak ifade edilmektedir. Günümüz ticaret koşulları, ülkeler arasında adeta fiziksel sınırların kalktığı bir ortama dönüşmüştür. Bu kapsamda, ülkelere döviz kazandırıcı işlem olarak dış ticaretin önemi oldukça fazladır. Ticarete söz sahibi olmayı amaçlayan bir ülkenin dış ticaret yapısında ise, ihracatının ithalatından fazla olması ve ihracatında da teknoloji yoğun malların payının yüksek olması beklenmektedir. Böylece her ülke gelişmişlik seviyesini artırarak dünya ticaretinden daha fazla pay almak istemektedir.

Diğer taraftan, uluslararası ticarete daha fazla önem kazanan küresel iş birlikleri ülkelerin gelişmesini hızlandırmaktadır. Küresel rekabet bu kapsamda ulus üstü kuruluşlar, ülkeler ve işletmeler arasındaki iş birliğiyle desteklenmektedir (Porter, 1990: 73). Ülkelerin ekonomik krizlerden güçlü çıkmak, siyasi arenada yalnız olmamak gibi amaçlarla birliktelik oluşturmaları günümüzde sık görülen bir durumdur. Bu birliktelik oluşumlarından biri, farklı coğrafi bölgelerde bulunan Meksika, Avustralya, Endonezya, Kore (Güney), Türkiye'nin bir araya gelerek oluşturduğu MIKTA grubudur. Bu isimlendirme, üye ülkelerin İngilizce isimlerinin baş harfleriyle oluşturulmuştur. 2013 yılında ortaya çıkan bu grup, dışişleri bakanları düzeyinde toplantılar gerçekleştirmektedir. MIKTA üyeleri bir topluluğa alternatif değildir. Üye ülkeler G-20 olarak bilinen gelişmekte olan ülkeler grubu içerisinde de yer almaktadır. Kuruluş amaçlarından biri olarak ekonomik sebepler sayılabilir (Karagöl, 2014, 1-2). MIKTA üyeleri arasında, dil ve kültür açısından çeşitlilik mevcuttur. Farklı coğrafyalar ve nüfus özellikleri olsa da ortak projeler, iş birlikleri ve değerler oluşturabilme amaçlanmaktadır. Üye ülkeler bölgelerinde güçlü duruşu da simgelemektedir. Aynı zamanda, sosyal ve siyasi alanlar gibi farklı alanlarda ilişkiler kurarak da ülkeler aralarındaki ilişkiler geliştirilmektedir (Engin ve Baba, 2015: 19-25).

MIKTA'ya üye ülkeler arasında sadece sosyal ve kültürel anlamda değil, aynı zamanda teknolojik yatırımların artması yoluyla da iş birlikleri planlanmaktadır. Aynı zamanda, enerji ithalatçısı olan ülkelerin bu etkileşimleriyle enerji talebinin belli oranının karşılanması da hedeflenmektedir. Bir diğer olumlu beklenti doğrudan yabancı yatırımlarla birlikte üretim hacminin genişlemesidir (Karagöl, 2014: 2-5). MIKTA üyeleri, temel olarak küresel ve bölgesel güç olma hedefiyle hareket etmektedir. Dışişleri bakanları toplantılarında temel olarak yedi başlık ele alınmıştır. Bu kapsamda ticaret, barış, cinsiyet, sürdürülebilir kalkınma, demokrasi, enerji, küresel güvenlik ve terör temel iş birliği alanları olarak belirlenmiştir (Kırbaşoğlu ve Tüfekçi, 2020: 42).

Literatürde uluslararası ticarete bir ülkenin rekabet gücünü inceleyen çalışmalar olduğu gibi, belirli bir ülke grubunun rekabetçiliğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda ana ve alt sektörler itibarıyla ülke gruplarının uzmanlaşma ve rekabet düzeyleri ortaya konulmaktadır. Bu çalışmada, genel olarak gelişmekte olan ülke gruplarından biri olarak kabul edilebilecek MIKTA ülkelerinin dış ticarete rekabetçiliği, bütün mal grupları açısından incelenmektedir. Böylece ticarete konu olan mal gruplarından üstün ve zayıf olanlar belirlenerek, gözlem yılları ile değerler zamana yayılarak yorumlanabilmektedir. Bu kapsamda, çalışmada Balassa ve Vollrath tarafından geliştirilen endeksler kullanılarak MIKTA ülkelerinin hangi mal gruplarında ticaret avantajına sahip olduğu ampirik olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Literatürde çeşitli ülke grupları ve ülkelerin uluslararası rekabet gücünü ampirik olarak inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmasına rağmen, MIKTA ülkeleri üzerine herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, içerisinde Türkiye'nin de yer aldığı böyle önemli bir grupla ilgili bu tür

bir çalışmanın literatüre kazandırılması çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Bunun yanında, güncel ve üç basamaklı ayrıntılı dış ticaret verilerinin kullanılması da çalışmanın fark yaratan özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

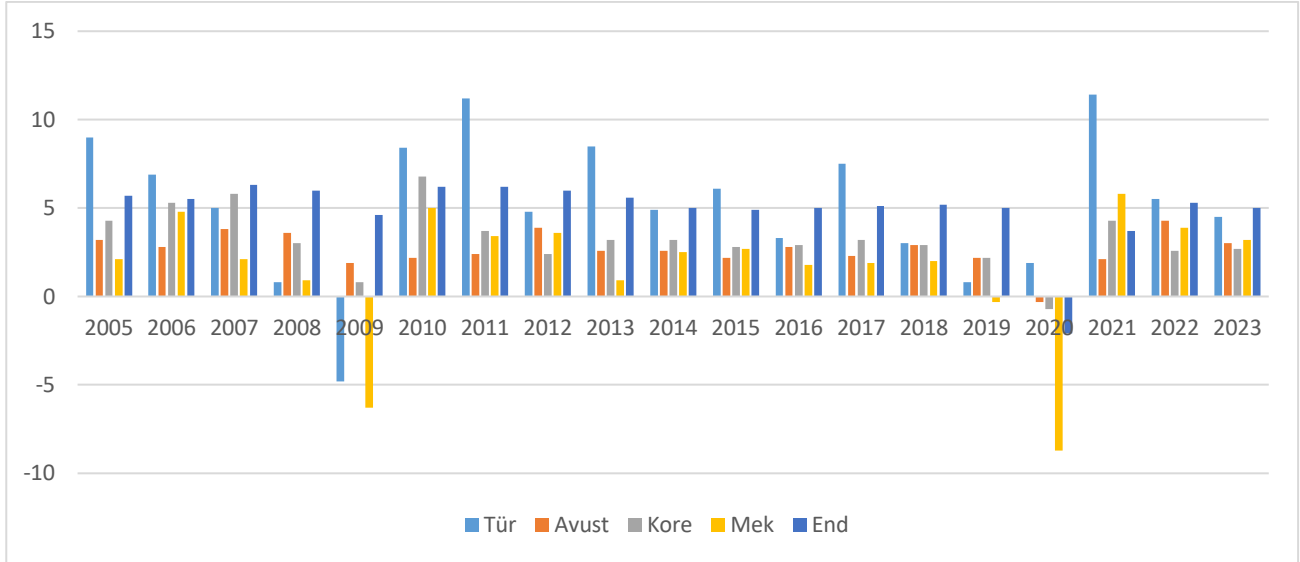
Çalışma giriş ve sonuç dışında dört bölümden oluşmaktadır. Girişi takip eden bölümde MIKTA ülkelerinin dış ticaret görünümü ortaya konulmaktadır. Sonraki bölümde literatür incelemesi başlığı altında konuyla ilgili daha önce yapılmış ampirik çalışmalardan bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde, çalışmada kullanılan yöntem ve kullanılan veri seti hakkında bilgi verilmektedir. Son bölümde, hesaplanan endeks değerlerinden elde edilen bulgular ve ekonomik yorumları yer almaktadır. Çalışmanın sonuç kısmı ise genel değerlendirmeler ile politika önerilerinden oluşmaktadır.

2. MIKTA Ülkelerinin Genel Ekonomik Görünümü

Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerine ulaşmasında dış ticaret önemli bir rol üstlenmektedir. Uluslararası ticaretin hız kazandığı günümüz dünyasında malların ülkeler arasında serbestçe dolaşabilmesi, ekonomik göstergelerin ülkelerin lehine olmasını sağlamaktadır. Uluslararası ticaretin kapsamı düşünüldüğünde, uluslararası ekonomik birlikliklerden biri olan MIKTA'nın üyesi ülkelerin küresel ticaretinin incelenmesi ve karşılaştırmalı olarak ticarete üstün olup olmadığının mal grupları üzerinden belirlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

2023 yılı verilerine göre MIKTA ülkeleri toplam olarak 9.88 trilyon dolarlık bir millî gelire sahiptir. Bu değer dünya toplam milli gelirinin %9.3'üne denk düşmektedir. Aynı yılda üye ülkelerin toplam nüfusu da 1.722 milyar kişiyle dünya toplam nüfusunun %21.4'üdür (World Bank, 2024, 26 Ekim).

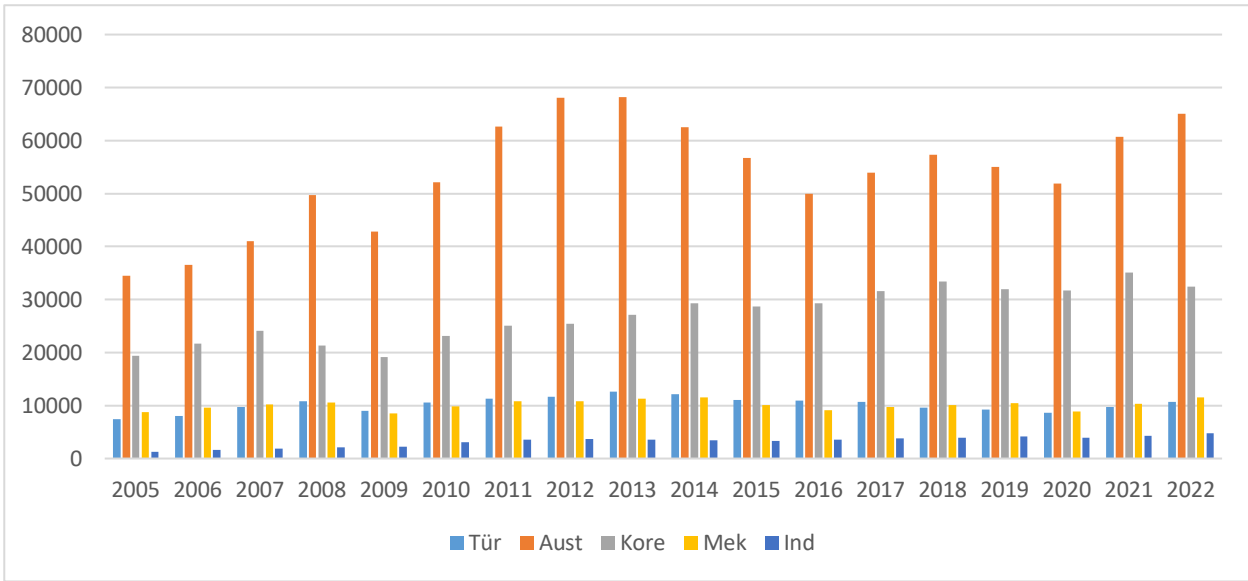
Grafik 1: MIKTA Ülkelerinin Büyüme Oranları (2005-2023)

Kaynak: World Bank (2024, 26 Ekim), World Bank data.

MIKTA ülkelerinin çoğunluğu, ekonomik anlamda gelişmekte olan ülkelerden oluşmaktadır. Dünyanın büyüme verilerine bakıldığında, genel olarak ekonomik krizler hariç pozitif olduğu gözlemlenmektedir. MIKTA ülkelerinin ekonomik büyüme oranlarının ise, Grafik 1'de görüldüğü gibi 2009 ve 2021 yıllarında negatif değerler aldığı görülmektedir. 2009 yılındaki ekonomik büyümenin düşüşünün küresel ekonomik kriz ve 2020 yılındaki düşüşün de küresel pandemi nedeniyle olduğu söylenebilmektedir. Grafikten, bu dönemde ortalama %5,4 büyüyen Türkiye'nin bazı yıllarda çift haneli büyüme oranları kaydettiği de görülmektedir.

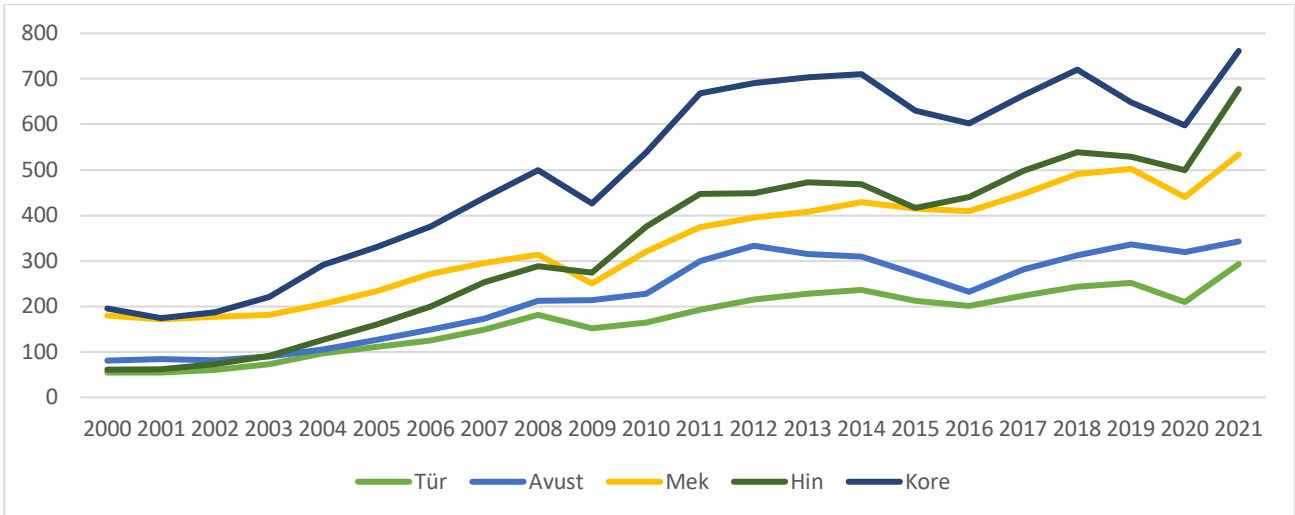
Grafik 2: MIKTA Ülkelerinde Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Bin ABD Doları)

Kaynak: World Bank (2024, 21 Ocak), World Bank data

MIKTA ülkelerinde kişi başına düşen millî gelir değerleri Grafik 2’de yer almaktadır. Bu grafiğe göre, en yüksek kişi başına milli gelir seviyesi Avustralya’da görülmektedir. Dünyanın başlıca doğal kaynak, enerji ve gıda ürünleri ihracatçılarından biri olan bu ülkenin nüfusunun da nispeten az olması, kişi başına milli gelirinin oldukça yüksek olmasının temel nedenleridir. MIKTA ülkeleri arasında en düşük kişi başına milli gelire ise, dünyanın en kalabalık ülkelerinden biri olan Endonezya sahiptir.

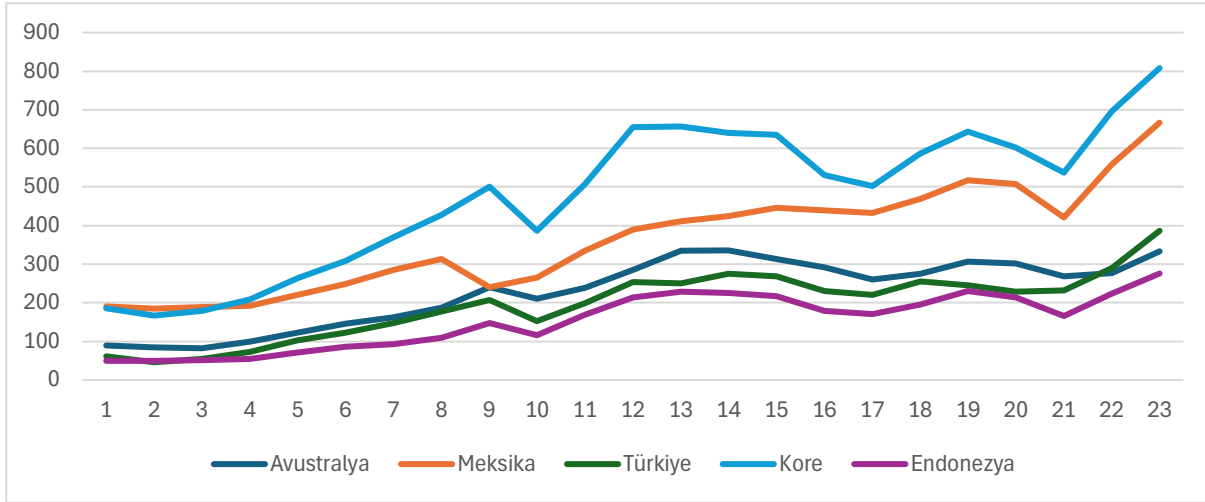
Grafik 3: MIKTA Ülkelerinin İhracat Gelişimi (Milyar ABD Doları)

Kaynak: World Bank (2024, 21 Ocak), World Bank data

MIKTA üyesi ülkelerin ticaret hacimleri de özellikle son 10-15 yılda hızlı bir artış göstermiştir. Adı geçen ülkelerin ihracatlarının gelişimi Grafik 3’te gösterilmektedir. Grafiğe göre, MIKTA üyesi ülkeler arasında en yüksek ihracat performansına sahip ülke Avustralya’dır. Yıllar içinde çok büyük dalgalanmalar görülmesine de genel olarak 2009 ve 2020 yıllarında bütün ülkeler açısından ihracatta önemli azalma olmuştur. Bu yılların özelliği, global kriz ve pandemi yılları olmasıdır.

Grafik 4: MIKTA Ülkelerinin İthalat Gelişimi (Milyar ABD Doları)

Kaynak: World Bank (2024, 21 Ocak), World Bank data

MIKTA ülkeleri arasında önemli nüfus potansiyeline sahip ülkeler bulunmaktadır. Bu bağlamda, tüketim açısından da önemli bir bölge olan MIKTA’da ithalatın da zamanla arttığı görülmektedir. MIKTA ülkelerinin son 20 yıldaki ithalat gelişimini gösteren Grafik 4’e göre ithalat değerlerinin özellikle 2010’dan itibaren daha çok arttığı göze çarpmaktadır. İhracatta olduğu gibi ithalatta da 2009 ve 2020 yıllarında ciddi daralma yaşanmıştır. Bunun nedenleri, aynı şekilde 2009 yılı için küresel mali kriz ve 2020 yılı için Covid-19 pandemisidir.

3. Ampirik Literatür

Uluslararası rekabet gücüyle ilgili gerek sektörler gerekse ülke ve ülke grupları örneğinde birçok çalışma bulunmaktadır. Ülke grupları üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, başta Avrupa Birliği olmak üzere Türkiye’nin de içinde yer aldığı çeşitli ülke grupları üzerine önemli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak, MIKTA ülkelerinin rekabet gücüyle ilgili literatürde herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bölümde, literatürde diğer ülke grupları üzerine yapılmış çalışmalar hakkında kısaca bilgi verilmektedir. Bu kapsamda daha önce yapılan benzer ilk çalışmalardan biri, Rana’nın (1990) çalışmasıdır. Çalışmada 14 Asya-Pasifik ülkesinin 1965-1984 döneminde açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerindeki değişimler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, adı geçen ülkeler içinde ASEAN-4 ve Dört Kaplan da denilen yeni sanayileşen ülkelerin bu dönemde rekabet gücünde önemli değişikliklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlk çalışmalardan bir diğeri, Li ve Bender (2002) tarafından 1981-1997 dönemi için AB, Güney Asya, Okyanusya, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), Kuzey ve Latin Amerika gibi ülke grupları üzerine yapılan çalışmadır. İmalat sanayi mal grupları ihracatında açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının hesaplandığı çalışmada, karşılaştırmalı üstünlüğü en fazla olan sektörler AB’nin sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sonraki yıllarda yapılan yerli literatürdeki çalışmalardan Erkan’ın (2012) çalışmasında, 1993-2010 döneminde BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ülkeleri ve Türkiye’nin ürün ve faktör yoğunluğu açısından ihracat uzmanlaşma ve rekabet düzeyleri incelenmiştir. Adı geçen ülkelerin SITC Rev. 3 2 haneli ürün gruplarının ihracatındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları hesaplanmış ve SITC teknoloji sınıflandırmasına göre karşılaştırılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda, BRIC ülkelerinin genel olarak hammadde ve emek yoğun ürünlerin ihracatında

uzmanlaştığı tespit edilmiştir. Bunun yanında, Türkiye'nin ihracatında uzmanlaşma düzeyinin daha çok emek ve sermaye yoğun ürünlerle sınırlı olduğu; Çin'in ise katma değeri yüksek ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında rekabet gücüne sahip olduğu ve üstünlüğünü sürekli artırdığı belirlenmiştir. Benzer bir çalışma Erkan ve Sarıçoban (2014) tarafından 13 AB üyesi ülke ve Türkiye üzerine yapılmıştır. Çalışmada, 1993-2012 döneminde söz konusu her ülke için çeşitli açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (RCA) endeksleri SITC teknoloji sınıflandırmasına göre hesaplanmıştır. Sonuçlar, bilim temelli ürünlerin Türkiye ve 13 AB ülkesinin dünya ticaretindeki ihracat paylarının artışı üzerinde genel olarak önemli bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Ancak, çalışmada 13 AB ülkesinin ihracat rekabet gücünün AB'ye katılımından sonra arttığı ve Türkiye'nin rekabet gücünün bu ülkelerden daha zayıf olduğu da tespit edilmiştir.

Konuyla ilgili yabancı literatürde yer alan çalışmalardan biri, Kim ve Kim'in (2015) Güney Kore ve ASEAN ülkelerinin imalat sektöründeki karşılaştırmalı üstünlüğünü analiz etmek amacıyla yaptıkları çalışmadır. 2000-2010 dönemi için RCA endeksi kullanılarak yapılan analizler sonucunda, Güney Kore'nin çoğunlukla Ar-Ge yoğun ürünler ihraç ettiği, Vietnam, Tayland ve Endonezya'nın ise daha az sermaye yoğun ve daha az Ar-Ge yoğun ürünler ihraç ettiği tespit edilmiştir. Malezya ve Filipinler'in ihracatının ise daha az fiziki sermaye (ya da nitelikli beşerî sermaye) yoğun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sarıçoban, Kösekahyaoglu ve Erkan (2017) ise G20 ülkelerinin teknoloji yoğunluklarına göre ihracat rekabet güçlerini belirlemeye çalışmışlardır. Adı geçen ülkelerin 1996-2014 dönemi verileri ve açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (RCA) endeksinin kullanıldığı çalışmada sadece İtalya, Güney Kore, Meksika ve Japonya'nın üç sınıflandırmada birden rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, emek yoğun malların ihracatında Hindistan ve Türkiye'nin, sermaye yoğun malların ihracatında ise Güney Afrika ve Japonya'nın rekabet gücüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çeştepe ve Zorlu (2019) Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ülkeleriyle Türkiye'nin ihracat uzmanlaşma ve rekabet düzeylerini 1993-2015 dönemi için analiz etmişlerdir. Ürün ve Lall (2000) tabanlı teknolojik kategoriler açısından karşılaştırmalı olarak yapılan analizde ülkelerin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükleri Balassa endeksiyle hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda, Türkiye ve ŞİÖ (Şangay İşbirliği Örgütü) ülkelerinin teknolojik sınıflandırma açısından benzer bir karşılaştırmalı üstünlük yapısına sahip olduğu ve ileri teknoloji ürünlerde adı geçen ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğünün olmadığı belirlenmiştir.

Aynagöz Çakmak ve Salar (2019) yaptıkları çalışmada, MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye) ülkelerinin imalat sanayilerinin karşılaştırmalı üstünlük ve rekabetçiliğini belirlemeye çalışmışlardır. Ampirik analiz için adı geçen ülkelerin 2007-2018 dönemi verileri ve Vollrath endeksi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, imalat sanayinde rekabet dezavantajının sırasıyla Nijerya, Endonezya ve Meksika şeklinde gerçekleştiği, ayrıca Türkiye'nin SITC tek haneli ürün gruplarında rekabet gücünün diğer ülkelere nazaran oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

BRICS ülkeleri ve Türkiye üzerine yapılan diğer bir çalışma, Kuşat ve Atlas Denli'nin (2021) çalışmasıdır. İlgili ülkelerin 12 yıllık bir dönemde 10 farklı mal grubu verileri ve açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (RCA) endeksi kullanılarak yapılan hesaplamalar sonucunda, BRICS ülkelerinden Brezilya, Rusya ve G. Afrika'nın doğal kaynak bazlı uzmanlaştığı görülürken, Hindistan ve Çin'in ise emek bazlı malların ticaretinde uzman olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında, Türkiye'nin

de tek bir mal grubunda (gıda ve canlı hayvanlar) BRICS ülkelerinin hepsine karşı rekabet üstünlüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Konuyla ilgili yeni çalışmalardan biri, Sandalcılar ve Cihan'ın (2023) Türkiye'nin Türk Devletleri Teşkilatı ülkeleriyle dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüklerini analiz eden çalışmasıdır. 1995-2021 dönemi için SITC Rev. 3 1 haneli veri setinin ve açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (AKÜ) endeksinin kullanıldığı çalışmada, genel olarak ülkelerin karşılaştırmalı üstünlükler yapısının benzer olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin içki ve tütün bazlı mallarda ve çeşitli mamul grubunda Türk Devletler Topluluğu'na karşı üstünlüğe sahip olduğu, akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler sektöründe ise karşılaştırmalı üstünlüğünün olmadığı belirlenmiştir.

Daha yeni bir çalışma, Türkiye'nin de içinde yer aldığı MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye) ülkelerinin ihracat rekabet güçlerini belirlemek amacıyla yapılan Yalçın'ın (2024) çalışmasıdır. Çalışmada, adı geçen ülkelerin 2012-2021 dönemi verileri ve ihracat benzerlik endeksi, net ihracat endeksi gibi endeksler kullanılmıştır. İhracat benzerlik endeksi kullanılarak elde edilen ampirik sonuçlarına göre, MIST ülkeleri içinde Türkiye ile en yüksek ihracat benzerliğine sahip ülkenin Meksika olduğu bulunmuştur. Net ihracat endeksiyle yapılan hesaplamalar sonucunda ise Meksika'nın 71, Endonezya'nın 82, Güney Kore'nin 96 ve Türkiye'nin 97 ürün grubunda rekabet avantajına sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca, Vollrath endeksi kullanılarak belirlenen SITC teknoloji sınıflandırmasına göre MIST ülkelerinin ne tür teknoloji yoğun ürünlerde (emek, sermaye, hammadde, kolay ve zor taklit) rekabet avantajına sahip olduğu da ortaya konulmuştur.

Konuyla ilgili literatürdeki çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, çoğunluğunda Türkiye'nin de içinde yer aldığı çeşitli ülke gruplarının dış ticarete rekabet gücünü inceledikleri görülmektedir. Ancak, literatürde MIKTA grubu üzerine yapılmış benzer bir çalışma bulunmamaktadır. MIKTA ülkelerinin uluslararası rekabet gücünü malların teknolojik düzeyini de dikkate alarak analiz eden bu çalışmanın, bu yönleriyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. Ampirik Analiz

Bu bölümde ilk olarak, MIKTA ülkelerinin uluslararası rekabet gücünü ampirik olarak analiz etmek için kullanılacak olan endekslerden bahsedilecektir. Ardından, hesaplamalarda kullanılacak veri seti hakkında bilgi verildikten sonra, ampirik analiz sonuçları değerlendirilecektir.

4.1. Yöntem ve Veri Seti

Bu çalışmada, MIKTA ülkelerinin dış ticarete hangi mallarda ya da mal gruplarında avantajları olduğunun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Balassa tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi, Vollrath tarafından geliştirilen Nispi Ticaret Avantajı Endeksi ve Açıklanmış Rekabet Üstünlüğü Endeksi değerleri hesaplanmıştır.

Literatürde dış ticaretin nedenini açıklayan ilk teori Mutlak Üstünlükler Teorisi olarak kabul görmektedir. Ardından da Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisi gelmektedir. Ricardo teorisinde ülkelerde ticarete konu olan malların fiyat farklılıklarını dikkate almış ve teoriyi literatüre kazandırmıştır (Erkan, 2012, 197). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi seçili ülkenin belirli sektöründeki ihracatının toplam ihracatı içindeki payının, dünyanın aynı sektördeki ihracatının dünyanın toplam ihracatı içindeki payı olarak belirtilmektedir. Balassa endeksi olarak da bilinen endeks, ülkenin o mal ya da sektördeki rekabet gücünün bir göstergesi olarak ifade edilmektedir.

Endekste kullanılan x ihracatı, j ülkeyi, t seçili yılı k da sektörü ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak formül şu şekilde gösterilmektedir (Balassa, 1965: 106-107):

$$\text{Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (AKÜ)} = X_{kt}^i / X_t^i / X_{kt}^w / X_t^w \quad (1)$$

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi değerinin 4'ten büyük olması, söz konusu sektörde uzmanlaşmanın yüksek olduğunu göstermektedir. Endeks, 2 ile 4 arası değer alırsa orta dereceli uzmanlaşma olduğunu, 1 ile 2 arasında değer alırsa zayıf dereceli uzmanlaşma olduğunu, 1'den küçük değer alırsa da uzmanlaşmanın olmadığını göstermektedir (Hinloopen, 2001, 13). Bu hesaplama ek olarak Vollrath tarafından Nispi Ticaret Avantajı Endeksi geliştirilmiştir. Bu endeks nispi ihracat ve nispi ithalat endeksleri kullanılarak elde edilmektedir (Çeştepe ve Tunçel, 2018: 122). Nispi Ticaret Avantajı endeksi sıfırdan büyük ise seçili sektörde ülkenin rekabet gücüne sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Açıklanmış Rekabet Üstünlüğü Endeksi için de seçili ülkede elde edilen sonuç sıfırdan büyük ise sektörün avantajlı, sıfırdan küçük ise dezavantajlı olduğu söylenebilir (Gürpınar ve Barca, 2007: 44) Bu endeks aşağıdaki şekilde formüle edilmektedir.

$$\text{Nispi İhracat Endeksi (RXA)} = [(X_{ij} / (X_{it} - X_{ij})) / ((X_{wj} - X_{ij}) / (X_{wt} - X_{it}))] \quad (2)$$

$$\text{Nispi İthalat Endeksi (RMA)} = [(M_{ij} / (M_{it} - M_{ij})) / ((M_{wj} - M_{ij}) / (M_{wt} - M_{it}))] \quad (3)$$

$$\text{Nispi Ticaret Avantajı Endeksi (RTA)} = \text{RXA} - \text{RMA} \quad (4)$$

$$\text{Açıklanmış Rekabet Üstünlüğü Endeksi (RC)} = \ln \text{RXA} - \ln \text{RMA} \quad (5)$$

Endeksler hesaplanırken kullanılan formüllerdeki semboller şöyle açıklanabilir: X_{ij} : Seçili ülkenin seçili maldaki ihracatı, X_{it} : Seçili ülkenin toplam ihracatı, X_{wj} : Dünyadaki seçili malın ihracatı, X_{wt} : Dünyanın toplam ihracatını ifade etmektedir. Benzer şekilde, M_{ij} : Seçili ülkenin seçili o mal grubundaki ithalatını, M_{it} : Seçili ülkenin toplam ithalatını, M_{wj} : Dünyanın seçili mal grubundaki ithalatını, M_{wt} : Dünyanın toplam ithalatını göstermektedir.

Çalışmada, Balassa ve Vollrath endeksleri hesaplamasında uygun ortalama yöntemi kullanılmıştır. Uygun ortalama yöntemi, bir serideki en düşük ve en yüksek değerler dışarıda tutularak ortalama alınmasıdır. Böylece serilerin ortalamadan sapması giderilerek daha sağlıklı değerlendirmeye imkân sağlanmaktadır (Küçükkiremitçi, 2006: 11). Diğer taraftan, Lall (2000) çalışmasında mal gruplarının teknolojik olarak hangi düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması (SITC) kapsamında Tablo 1'deki sınıflandırmayı oluşturmuştur. Ampirik analiz sonuçları, bu tablodaki sınıflandırma çerçevesinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1: Lall (2000) Sınıflandırması

Sınıflandırma Adı	Sınıf Kodu
Birincil ürünler (Primary Product)	LDC 01
Kaynak Temelli Mallar (Resource-based manufactures)	LSC 02, 03
Düşük Teknolojili Ürünler (Low technology manufactures)	LDC 04, 05
Orta Teknolojili Ürünler (Medium technology manufactures)	LDC 06, 07, 08
Yüksek Teknolojili Ürünler (High technology manufactures)	LDC 09, 10
Sınıflandırılmayan Ürünler (Unclassified products)	LDC 99

Kaynak: Lall (2000)'den alınmıştır.

Çalışmada SITC Rev. 3 kapsamında üç haneli mal grupları hesaplamalara dahil edilmiştir. Endeksler hesaplanırken MIKTA ülkelerinin 2007 ile (Endonezya ve Meksika hariç) 2023 arasındaki verileri Dünya Bankası'nın WITS (World Integration Trade Solution-Dünya Entegre Ticaret Çözüm Sistemi) veri tabanından alınmıştır. Önceki yıllar veri tabanında bulunmadığından Meksika'nın verileri 2008 yılından, Endonezya'nın ise 2010'dan başlamaktadır.

4.2. Ampirik Sonuçlar

MIKTA ülkelerinin her bir mal grubu için ayrı ayrı RXA, RTA ve RC endeks değerleri hesaplanmıştır. Burada, çok yer kapladığı için bu değerlerin hepsinin gösterilmesi mümkün olmadığından ülkelerin dış ticarete en avantajlı ve dezavantajlı olduğu mallar tablolar halinde verilmiş ve endeks değerlerinin ülkelere göre genel değerlendirmeleri yapılmıştır.

Tablo 2: Meksika'nın Dış Ticarete En Avantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
761	Televizyon alıcıları (birleşik olsun olmasın)	Yüksek Teknoloji	Yüksek	Var	Var
762	Radyo yayını alıcıları (birleşik olsun olmasın)	Orta Seviye Teknoloji	Yüksek	Var	Var
782	Malların taşınmasına yönelik motorlu taşıt, özel amaçlı	Orta Seviye Teknoloji	Yüksek	Var	Var
783	Motorlu kara taşıtları, başka yerde sınıflandırılmamış	Orta Seviye Teknoloji	Yüksek	Var	Var
873	Sayaçlar ve sayaçlar (başka yerde belirtilmeyen)	Orta Seviye Teknoloji	Yüksek	Var	Var

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Analizde, ilk olarak Meksika'nın RCA endeksi hesaplamalarında uygun ortalama alınarak mal grupları analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Meksika'nın dış ticarete en avantajlı olduğu ilk beş mal grubu Tablo 2'de verilmektedir. RCA endeksinde en iyi olduğu beş mal grubu bulunmaktadır. Endeks değerinin 2-4 arasında olduğu yani ticarete orta seviyede üstün olduğu 14 mal grubu bulunurken, düşük seviyede uzman olunan 39 mal grubu bulunmaktadır. RCA değerlerinde ticaret avantajının yüksek ve orta seviyede olduğu 20 mal grubundan 12 tanesi orta seviyeli teknoloji, iki tanesi de yüksek seviyeli teknoloji grubundadır. Uygun ortalaması alınan RTA endeksinde 76 mal grubu pozitif değere sahiptir. Bu sebeple 76 mal grubunda uzman olduğu ortaya konulmaktadır. RC endeksinde de 76 mal grubunda uzmanlaşmaya sahiptir. Meksika dış ticarete televizyon alıcıları (birleşik olsun olmasın), radyo yayını alıcıları (birleşik olsun olmasın), malların taşınmasına yönelik motorlu taşıt (özel amaçlı), motorlu kara taşıtları (başka yerde sınıflandırılmamış), sayaçlar ve sayaçlar (başka yerde belirtilmeyen) gruplarında en iyi uzmanlaşma seviyesine sahiptir. Bu mallarda genel olarak orta seviye teknoloji kullanılmaktadır. Petrol gazları, diğer gaz halindeki hidrokarbonlar (başka yerde sınıflandırılmamış), nikel cevherleri ve konsantreleri, nikel matları vb., briketler, linyitler ve turba, alüminyum cevherleri ve konsantreleri (alümina dahil), mantar, doğal, ham ve atık (bloklar, levhalar dahil) mal gruplarında da en düşük üstünlük seviyesine sahiptir. Bu mal grupları temel (kaynak temelli) teknolojiye sahiptir.

Tablo 3: Meksika'nın Dış Ticarete En Dezavantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
344	Petrol gazları, diğer gaz halindeki hidrokarbonlar, başka yerde sınıflandırılmamış	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
284	Nikel cevherleri ve konsantreleri, nikel matları vb.	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
322	Briketler, linyitler ve turba	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
285	Alüminyum cevherleri ve konsantreleri (alümina dahil)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
244	Mantar, doğal, ham ve atık (bloklar, levhalar dahil)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Dış ticarete konu olan mal gruplarında yıllar içerisinde önemli sayılabilecek değişkenlikler olmaktadır. Bu duruma bazı mal gruplarındaki değişimler örnek olarak verilebilir. Alkollü içecekler (112) grubunda uzmanlaşma derecesinin 2007 yılında 1,89'dan 2023'te 3,52 seviyesine yükseldiği dikkat çekmektedir. Benzer şekilde 751, 752 grubu makineleri için parçalar ve aksesuarlar (759) grubunda da uzmanlaşma seviyesi 1,44 iken gelişerek 4,08 olmuştur. Otomatik veri işleme makinelerinde (başka yerde sınıflandırılmamış) (752) uzmanlaşma seviyesi 0,33 iken ilerleyen yıllar itibarıyla 1,82 seviyesine gelerek artış göstermektedir. Diğer tahıl ürünleri ve un (47) grubunda 2007 yılında uzmanlaşma seviyesi 1,58 iken, zaman içerisinde 4 seviyesine gelse de son yıl itibarıyla (2023) 2,33 seviyesine gerilediği görülmektedir. Motorlu kara taşıtları (başka yerde sınıflandırılmamış) (783) uzmanlaşma derecesi 2007 yılı itibarıyla 1,29 iken, ilerleyen yıllarda seviye 7 olmuş ve 2023 itibarıyla da uzmanlaşma derecesi 0,84 seviyesine gerileyerek ticarete üstünlük kaybolmuştur. Televizyon alıcıları (birleşik olsun olmasın) (761) grubunda da uzmanlaşma seviyesi (9,04) büyük avantaja sahipken, zamanla 5,49 seviyesine gelmekle birlikte ticarete avantaj devam etmektedir. Tütün (üretilmiş) (122) grubunda uzmanlaşmanın 0,65'ten 0,011 seviyesine gerilediği ve kabaca kare şeklinde ahşap (247) grubunda uzmanlaşma seviyesinin 0,0126'dan 0,0008 seviyesine gerilediği ve uzmanlaşma seviyesinin daha da kötüleştiği görülmektedir. Malların taşınmasına yönelik motorlu taşıtlarda (özel amaçlı) (782) uzmanlaşma seviyesi çok iyi iken (8,65), 4,79 seviyesine gerilediği görülse de uzmanlaşmanın hala çok iyi derecede olduğu dikkat çekmektedir. Diğer ham minerallerde (278) uzmanlaşma 1,31 iken 0,149 seviyesine gelerek 8 kat azalmaktadır.

Tablo 4: Endonezya'nın Dış Ticarete En Avantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
231	Doğal kauçuk ve benzeri sakızlar (ilk formlarda)	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
284	Nikel cevherleri ve konsantreleri, nikel matları vb.	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
322	Briketler, linyitler ve turba	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
422	Sabit bitkisel katı ve sıvı yağlar (ham, rafine edilmiş, fraktür)	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
687	Teneke	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Endonezya, uygun ortalaması alınmış RCA endeksinde 22 mal grubunda dış ticarete yüksek derecede uzmandır. 37 mal grubunda orta ve yüksek seviyede uzmanlaşmaya sahiptir. Bunlardan sekiz mal grubu orta teknolojiye sahip iken, bir tanesi yüksek teknolojili ürün grubundadır. Tablo 4'de görüldüğü gibi uzmanlaşmanın, genellikle temel düzey teknolojilerin olduğu mal gruplarında olduğu görülmektedir. RTA ve RC endekslerinde ise 86 mal grubunda dış ticarete iyi düzeydedir. Endonezya dış ticarete doğal kauçuk ve benzeri sakızlar (ilk formlarda), nikel cevherleri ve konsantreleri, nikel matları vb., briketler, linyitler ve turba, sabit bitkisel katı ve sıvı yağlar (ham, rafine edilmiş, fraktür ve teneke) mal gruplarında en yüksek uzmanlaşma seviyesine sahiptir. Sığır eti (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş), arpa (öğütülmemiş), kürkler (ham) (grup 211'deki postlar ve deriler hariç), ipek, uranyum veya toryum cevherleri ve konsantreleri mal gruplarında da en düşük uzmanlaşmaya sahiptir. Bu mal grupları da temel teknolojiye sahiptir.

Tablo 5: Endonezya'nın Dış Ticarete En Dezavantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
011	Sığır eti (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
043	Arpa, öğütülmemiş	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
212	Kürkler (ham) (grup 211'deki postlar ve deriler hariç)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
261	İpek	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
286	Uranyum veya toryum cevherleri ve konsantreleri	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Endonezya'nın dış ticaret verilerinde bazı mal gruplarındaki yüksek artış ve azalışlar dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki tahıl müstahzarları, meyve veya sebze unları (48) grubudur. Bu grupta son yıllarda iyileşmeler görülmekte olsa da tam uzmanlaşmanın seviyesi yetersizdir. Tütün üretiminde (122) de yıldan yıla dalgalanmalar olmakla birlikte, tam uzmanlaşma sağlanamamaktadır. Çay ve malzemeleri grubunda (74) uzmanlaşma seviyesi 2010 yılı itibarıyla 2,3 iken, 2022 itibarıyla 0,75 seviyesine gelerek uzmanlaşma ortadan kalkmıştır. Temel teknolojik seviyede olan bükülmemiş bitkisel tekstil lifleri ve bunların atıkları (265) grubu, uzmanlaşma derecesinin ilk gözlem yılında 1,06'dan 0,24 seviyesine gelmesiyle avantaj kaybetmiştir. Yine, orta seviye teknolojik mal grubundan olan ses kaydediciler veya çoğaltıcılar (763) grubunda ise tersine, 4,26 ile uzmanlaşma yüksek düzeyde iken zaman içinde kaybolmaktadır. Hayvanlar için yem maddeleri (öğütülmemiş tahıllar hariç) (81) grubunda uzmanlaşma seviyesi 0,52 iken 1,76 seviyesine çıkarak gelişme kaydedildiği görülmektedir. Bakır cevherleri ve konsantreleri, bakır matları, çimento (283) grubunda uzmanlaşma seviyesi çok yüksek (14) iken 2014'te azalarak üç seviyelerine düşmüş, ardından tekrar artarak endeks değeri sekiz seviyesine ulaşmıştır. Kâğıt hamuru ve atık Kâğıt (251) kategorisinde de uzmanlaşma 2,95 seviyelerinden zamanla 6,49'a çıkmış olup, 2022 yılında 5,14'e gerilese de uzmanlaşma devam etmektedir. Keten (başka yerde sınıflandırılmamış) ve diğer tekstil lifinde (264) uzmanlaşma seviyesi çok kötü durumda (0,009) iken, bu düşük dereceli uzmanlaşma 1,68 seviyesine gelerek ilerleme kaydedilmiştir. Nikel cevherleri ve konsantreleri, nikel matları vb. (284) grubunda uzmanlaşma seviyesi benzer şekilde başlangıçta 22 iken 2020'de 9 olmuş, ancak 2022'de 30 değerine ulaşarak önemli şekilde artmıştır. Alüminyum cevherleri ve konsantreleri (alümina dahil) (285) grubunda ise 2010 yılı için endeks değeri 3,39 iken, 2015'te 0,02 olmuş ve uzmanlaşma büyük oranda kaybedilmiştir. 2022 yılına gelindiğinde avantaj tekrar sağlanmaktadır. Briketler, linyitler ve turba (322)'da ise uzmanlaşma seviyesi yüksek iken (16) 2022 yılındaki endeks değeri çok büyük ilerleme kaydederek 59 seviyesine ulaşmaktadır. Pik demir ve spiegeleisen (manganezli dökme demir), sünger demir, toz ve granül (671) mal grubunda düşük olan uzmanlaşma derecesi yıllar içinde hızla artarak 18,07 seviyesine ulaşmıştır. Orta seviye teknoloji grubunda olan demir veya alaşımsız çelikten külçeler, diğer birincil formlar ve yarı işlenmiş ürünlerde (672) uzmanlaşma seviyesi başlangıç yılında çok düşük düzeyde olmasına rağmen, yıllar içerisinde 13,33'le yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Tablo 6: Kore'nin Dış Ticarete En Avantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
266	Eğirmeye uygun sentetik elyaflar	Orta Teknoloji	Yüksek	Var	Var
511	Hidrokarbonlar, başka yerde sınıflandırılmamış ve halojenlenmiş	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
572	Stiren polimerleri, birincil formlarda	Orta Teknoloji	Yüksek	Var	Var
793	Gemiler, tekneler ve yüzen yapılar	Orta Teknoloji	Yüksek	Var	Var
871	Optik aletler ve aparatlar, başka yerde sınıflandırılmamış	Yüksek Teknoloji	Yüksek	Var	Var

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Kore'nin dış ticaret verileri için uygun ortalaması alınmış RCA değerlerinde, Tablo 6'da görüldüğü gibi 5 mal grubunda çok iyi, 19 mal grubunda orta, 36 mal grubunda da düşük seviyeli uzmanlaşma vardır. Orta ve yüksek dereceli uzmanlaşma seviyesindeki mal gruplarından 4 tanesi yüksek teknolojiye, 9 tanesi orta teknolojiye, 4 tanesi ise düşük teknolojiye sahiptir. Uygun ortalaması alınmış RTA endeksinde ve RC endeksinde 71 mal grubu pozitif değerdedir.

Tablo 7: Kore'nin Dış Ticarete En Dezavantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
333	Petrol Yağları, Bitümlü Minerallerden Elde Edilen Yağlar, Ham	Birincil Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
041	Buğday (Kıluzlu Buğday Dahil) Ve Meslin (Öğütülmemiş)	Birincil Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
023	Sütten Elde Edilen Tereyağı Ve Diğer Katı Ve Sıvı Yağlar	Birincil Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
044	Mısır (Tatlı Mısır Hariç), Öğütülmemiş	Birincil Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
212	Kürkler (Ham) (Grup 211'deki Postlar ve Deriler Hariç)	Birincil Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Dış ticarete konu olan mal gruplarından bazılarında çok büyük artış ve azalışlar dikkat çekmektedir. Bu mal gruplarından ilki kömür gazı, su gazı ve benzeri gazlarda (hidrokarbonlar hariç) (345) uzmanlaşma derecesi 0,132 gibi çok kötü bir durumda iken, bu endeks değeri 2019'da 11, 2023'te ise 3,64 olmuş, dolayısıyla ticarete orta seviyeli bir uzmanlaşma gerçekleşmiştir. Diğer inorganik kimyasallar (524) grubunda ise 20 kat artış sağlanarak endeks değeri 10 olmaktadır. Düşük teknoloji ürün grubu olan yassı haddelenmiş ürün, demir, alaşımsız çelik (kaplanmamış mallarda) (673) endeks değeri 2008 yılında 1,95 iken, 2022 yılında ise tam uzmanlaşma sağlanarak 4 olmaktadır. Sinematografik ve fotoğraf malzemeleri (882) endeks değeri 0,45'ten 2,47'ye, müzik aletleri, parçaları, plakları, bantları ve benzeri grubunun da (898) endeks değeri 0,82 seviyesinden 6,4'e yükselmiştir. Gemiler, tekneler ve yüzen yapılar (793) mal grubunun avantajı 8,52 gibi çok yüksekken, zaman içinde 5,11 seviyelerine düşmüştür.

Tablo 8: Türkiye'nin Dış Ticarete En Avantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
046	Buğday unu ve unu ve meslin unu	Düşük Teknoloji	Yüksek	Var	Var
273	Taş, kum ve çakıl	Düşük Teknoloji	Yüksek	Var	Var
659	Zemin kaplamaları vb.	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
655	Örme veya tığ işi kumaşlar (başka yerde sınıflandırılmamış)	Düşük Teknoloji	Yüksek	Var	Var
676	Demir ve çelik çubuklar, çubuklar, açılar, şekiller ve kesitler	Düşük Teknoloji	Yüksek	Var	Var

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Uygun ortalaması alınmış RCA endeks değerlerinde Türkiye 23 mal grubunda dış ticarete tam uzman seviyededir. 37 mal grubunda orta, 38 mal grubunda da düşük seviyede uzmandır. Tablo 8'de görüldüğü gibi, Türkiye'nin dış ticarete en avantajlı olduğu mallar düşük teknoloji mallardır. Orta ve yüksek seviyeli uzmanlaşmaya sahip mal gruplarından 15 tanesi orta seviyeli teknolojiye sahipken, 22 mal grubunda ise düşük teknolojiye sahiptir. Uygun ortalaması alınmış RTA endeksinde 114, RC endeksinde ise 113 mal grubunda pozitif değere sahiptir.

Tablo 9: Türkiye'nin Dış Ticarete En Dezavantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
333	Petrol Yağları, Bitümlü Minerallerden Elde Edilen Yağlar, Ham	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
321	Kömür (Toz Haline Getirilmiş Olsun Olmasın, Aglomere Edilmemiş)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
011	Sığır Eti (Taze, Soğutulmuş Veya Dondurulmuş)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
244	Mantar, Doğal, Ham Ve Atık (Blokler, Levhalar Dahil)	Yüksek Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
246	Talaş Veya Parçacık Halindeki Ahşap Ve Ahşap Atıkları	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'nin dış ticaretinde gözle görülür şekilde değer kaybı ya da artışı sağlanan mal grupları bulunmaktadır. Bunlardan ilki meyve, konserveler ve meyve preparatları (meyve suyu yok) (58) grubunun uzmanlaşma seviyesi 6,5 iken, zamanla 3,75 gibi orta seviye uzmanlaşmaya dönüşmüştür. İkinci örnek olarak, inorganik asitlerin metalik tuzları ve peroksi tuzları (523) grubunda yaklaşık 11 kat artış sağlanarak endeks değeri 3,26 olmuştur. Tabaklanmış veya sepilene kürkler (8483 pozisyonundakiler hariç) (613) mal grubunun uzmanlaşma derecesi üçten sekize gelerek dış ticaret açısından tam uzmanlaşma sağlanmıştır. Pamuklu kumaşlar, dokunmuş (652) grubunun zaman içinde uzmanlaşma seviyesi beşlerden üçlere gelmiştir. 2022 yılında da 10 seviyesine gelerek rekabet avantajı yüksek seviyeye gelmektedir. Sentetik kumaşlardan dokunmuş kumaşlar (653) son iki yılda gelişerek 9 seviyesine ulaşmakla birlikte ticaret avantajı sağlanmıştır. Örme veya tığ işi kumaşlar (başka yerde sınıflandırılmamış) (655) grubunda uzmanlaşma derecesi 6 düzeyinde iken son gözlem yılında 13 seviyesinde olduğu gözlenmektedir. Değerli maddelerden mücevherat ve eşyalar (başka yerde sınıflandırılmamış) (897) grubunun gözlem yılları içerisinde uzmanlaşma seviyesi dalgalanmaktadır; ancak 2023 yılı itibarıyla uzmanlaşma yüksek (7) seviyededir.

Tablo 10: Avustralya'nın Dış Ticarete En Avantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
043	Arpa, öğütülmemiş	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
268	Yün ve diğer hayvan kılları (yün üst kısımlar dahil)	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
281	Demir cevheri ve konsantreleri	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
285	Alüminyum cevherleri ve konsantreleri (alümina dahil)	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var
321	Coal, whether or not pulverized, not agglomerated	Temel Teknoloji	Yüksek	Var	Var

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Avustralya dış ticareti için uygun ortalaması alınmış RCA değerlerine bakıldığında, 20 mal grubu için yüksek uzmanlaşma bulunmaktadır. Orta düzey uzmanlaşmada beş, düşük seviye uzmanlaşmada ise 19 mal grubu bulunmaktadır. Orta ve yüksek seviyede üstün olunan mal gruplarından 7 tanesi orta seviyeli teknolojiye sahiptir. RTA ve RC endekslerinde ise 59 mal grubunda pozitif değer bulunmaktadır. Ancak, Tablo 10'da görüldüğü gibi ticaret avantajının olduğu mallar da yüksek teknolojiye sahiptir.

Tablo 11: Avustralya'nın Dış Ticarete En Dezavantajlı Olduğu Mallar

Mal Kodu	Mal Grubu	Teknoloji Düzeyi	RCA Uzmanlaşma Düzeyi	RTA Rekabet Gücü	RC Rekabet Gücü
511	Hidrokarbonlar, isimler ve halojenlenmiş, nitrojen türevi	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
212	Kürkler (ham) (grup 211'deki postlar ve deriler hariç)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
265	Bükülmemiş bitkisel tekstil lifleri, bunların atıkları	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
267	Eğirmeye uygun diğer suni ve sentetik lifler	Orta Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok
231	Doğal kauçuk ve benzeri sakızlar (ilk formlarda)	Temel Teknoloji	Zayıf	Yok	Yok

Kaynak: WITS'den alınan verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Avustralya dış ticaret rakamları ilk gözlem yılı olan 2007 yılından itibaren incelendiğinde, bazı mal gruplarında artış ve azalış seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak, ilk önce uzmanlaşma düzeyinin arttığı mal grupları verilebilir. Sığır eti (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş) (11) mal grubunda ticaret avantajı çok iyi (11,23), zamanla 4,14 seviyelerine düşse de uzmanlaşmanın yüksek olduğu görülmektedir. Ham postlar ve deriler (kürkler hariç) (211) grubunda ise uzmanlaşma düzeyi 8,57 ile çok yüksekken, son gözlem yılında 3,23 seviyesine gerilediği görülmektedir. Talaş veya parçacık halindeki ahşap ve ahşap atıkları (246) endeks değeri 18,6 seviyesinde çok iyi (18,6), zamanla uzmanlaşma derecesi azalmaktadır. Yün ve diğer hayvan kılları (yün üst kısımlar dahil) (268) ticaret avantajının en iyi olduğu mal gruplarından biri iken, zamanla avantajının yarısını kaybetmiş ve 15,6 seviyesine gerilediği görülmüştür. Nikel cevherleri ve konsantreleri, nikel matları vb. (284) 15,75 seviyesindeyken, 2023 yılında bu seviye 0,001 olarak ticaret dezavantajlı bir konuma düşmüştür. Alüminyum cevherleri ve konsantreleri (alümina dahil) (285) grubunda uzmanlaşma derecesi düşüş gösterse de hala çok yüksek seviyededir. Öğütülmemiş tahıllar (buğday, pirinç, arpa, mısır hariç) (45)'da ise uzmanlaşma çok düşük düzeyde iken (0,51) gözlem yılları içinde iniş çıkışlar olsa da ticaret avantajı bulunmaktadır. Diğer ham mineraller (278) yine zaman içerisinde dış ticarete avantaj sahibi olan mallardan biridir. Bu mal grubunun uzmanlaşma seviyesi 2,52 iken, yıllar içindeki dalgalanmalarla birlikte 14,28 seviyelerine gelerek uzmanlığını pekiştirmiştir.

5. Sonuç

Günümüzde küresel rekabet gücünün artırılması adına ülkeler birbirleriyle yarış halindedir. İstikrarlı büyüme ve/veya sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek, küresel piyasalarda teknoloji yoğun mallar üretip satmaktan geçmektedir. Bu kapsamda, dış ticarete konu olan malların teknolojik açısından değerlendirilmesi ve analiz edilmesi önem arz etmektedir. MIKTA ülkelerinin dış ticaret analizinin yapıldığı bu çalışmada, SITC Rev. 4'e göre üç haneli mal verileriyle Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (RCA), Nispi Ticaret Avantajı Endeksi (RTA) ve Açıklanmış Rekabet Üstünlüğü Endeksi (RC) değerleri hesaplanmıştır.

Endeks hesaplamaları sonucunda, MIKTA ülkelerinin genel olarak endeks sonuçlarının birbiri ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Ülkeler açısından sonuçlar tek tek incelendiğinde, MIKTA ülkelerinden Meksika'nın, ağırlıklı olarak temel düzeydeki teknolojik mallarda uzmanlaştığı belirlenmiştir. Ülkenin 260 mal grubu içinde tam uzmanlaşma sağlanan 76 mal grubu bulunurken, orta seviyeli uzmanlaşmaya sahip 14 mal grubu bulunmaktadır. Orta ve yüksek seviyede uzmanlaşma sağlanan mal gruplarından 14 tanesi orta seviyeli, 2 tanesi de yüksek seviyeli teknolojiye sahiptir. Endonezya'da ise 22 mal grubunda tam uzmanlaşma mevcuttur. Yüksek ve orta seviyeli uzmanlaşmanın olduğu 37 mal grubu içerisinde sekiz tanesi orta seviyeli teknolojiye, bir tanesi de yüksek seviyeli teknolojiye sahiptir. En iyi olunan beş mal grubu ise temel seviyedeki teknolojik mallardır. Avustralya'da uzmanlaşmanın yüksek olduğu 20 mal grubu bulunmaktadır. Bu mal grupları, genel olarak orta seviye teknolojidir. Uzmanlaşmanın yüksek ve orta olduğu mal gruplarında da yedi tanesi orta seviye teknolojidir. Kore genel olarak, orta ve yüksek seviyeli teknolojiye sahip mallarda uzmanlaşma sağlamıştır. Üstünlüğün yüksek ve orta seviyede olduğu 24 mal grubu bulunurken, mal gruplarının dört tanesi yüksek teknolojili, dokuz tanesi de orta seviye teknolojidir. Türkiye'nin endeks değerlerine göre, uzmanlaşmanın temel seviye teknolojili mallarda olduğu ortaya konulmaktadır. Orta ve yüksek seviyede uzmanlaşmanın olduğu 37 mal grubundan 15'i orta seviye, 22'si düşük seviyeli teknolojiye sahiptir. MIKTA ülkeleri arasında en yüksek teknolojik düzeye sahip ülke Kore iken, en düşük düzeye sahip sayılabilecek ülke ise Endonezya'dır. Kore'deki bu durum, teknolojik gelişmişlik düzeyi ve üretimdeki verimlilik gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır.

Literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, çalışmanın sonuçları Erkan (2012), Çeştepe ve Zorlu (2019) ve Yalçın'ın (2024) çalışmalarının sonuçlarıyla benzerlik arz etmektedir. Zira bu çalışmada olduğu gibi, Erkan (2012) ile Çeştepe ve Zorlu'nun (2019) çalışmalarında Çin'in, Yalçın'ın (2024) çalışmasında da Kore'nin orta ve/veya yüksek teknolojili ürünlerde, diğer ülkelerin ise nispeten düşük teknolojili ve daha çok emek yoğun ürünlerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, ülke gruplarında yer alan Türkiye'nin faktör donanımının Çin ve Kore'ye daha yakın özellikler gösterdiği düşünüldüğünde, Türkiye'nin gerçek rakiplerinin bu ülkeler olduğu ve zamanla rekabetçilik düzeyini bu ülkeler düzeyine çıkaracağı söylenebilir.

MIKTA ülkelerinin uluslararası rekabetçiliği genel olarak değerlendirildiğinde, grup ülkelerinin çoğunluğunun temel düzeyde teknolojili mallarda uzmanlaştığı görülmektedir. Kore hariç, grup ekonomilerinin üretim ve istihdamında tarım, doğal kaynaklar ve emek yoğun sanayi sektörlerinin önemli bir payı bulunmaktadır. Ülkelerin ihraç malları da doğal olarak büyük ölçüde bu sektörlerin ürettiği mallardan oluşmaktadır. Rekabet üstünlüğünün bu tür mallara dayalı olması, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve gelişmekte olan ülkeler için ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme hedefleriyle uyum göstermemektedir. Günümüzde, ülkeleri uluslararası rekabette öne çıkaran unsurların başında, teknoloji üretme/geliştirme ve yenilik yapabilme gücü gelmektedir. Dolayısıyla, MIKTA ülkelerinin yüksek teknolojili mal üretiminin temelini oluşturan Ar-Ge faaliyetlerine ve nitelikli beşerî sermaye yatırımlarına daha çok önem vermesi ve kaynak ayırması

gerekmektedir. Bu bağlamda, MIKTA ülkeleri Ar-Ge harcamaları için GSYİH'sinin %4,5'ini ayıran ve dünyada uluslararası patent başvurularında son yıllarda hep en üst sıralarda yer alan grup ülkesi Kore'yi model alabilir. Özellikle Türkiye'nin son yıllarda savunma sanayiinde gerçekleştirdiği teknolojik atılımı diğer sektörleri de kapsayacak şekilde genişletmesi, uluslararası rekabetçiliğinin hızlı ve istikrarlı bir şekilde artmasını sağlayacak ve böylece gelişmiş ülkeler düzeyine çıkma hedefinin gerçekleşme süresini önemli şekilde kısaltacaktır. Bunun yanında, halihazırda bir istişare ve eşgüdüm platformu niteliğinde olan MIKTA'nın bölgesel bir ekonomik entegrasyona dönüştürülmesi için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır. Çünkü AB, NAFTA gibi bölgesel entegrasyonlara üyelik ülkeler için dış pazarı genişletmekte; ölçek ekonomileri, teknolojik gelişme ve dış yatırım etkisi gibi dinamik etkiler yaratarak ülkelerin rekabet güçlerinin artmasına katkıda bulunmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Katkı Beyanı: Çeştepe, H. araştırmanın tasarımında, kavramsallaştırılmasında ve yazımında, araştırma içeriğinin geliştirici, yönlendirici ve eleştirel kontrolünde ve analiz sonuçlarının yorumlanmasında katkılar sağlamıştır. Yirmibeş, S. araştırmanın kavramsallaştırılmasında ve yazımında, verilerin elde edilmesinde, verilerin analizinde ve analiz sonuçlarının yorumlanmasında katkılar sağlamıştır.

Kaynakça

- Aynagöz Çakmak, Ö. ve Salar, M. (2019). MINT ülkeleri'nin rekabet gücü üzerine bir değerlendirme. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 30(110), 49-66. <https://doi.org/10.5455/ey.16705>.
- Balassa (1965). The liberalisation and revealed comparative advantage. *The Manchester School*, 33(2), 99-123. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>.
- Çeştepe, H. ve Tunçel, A. (2018). Türkiye demir çelik sektörünün uluslararası rekabet gücü analizi. *Turkish Studies*, 13(15), 113-129. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13527>.
- Çeştepe, H. & Zorlu, S. (2019). Comparative analysis of competitiveness of Shanghai Cooperation Organization members and Turkey. *MANAS Journal of Social Studies*, 8(3), 2559-2578. <https://doi.org/10.33206/mjss.522556>.
- Engin, B. & Baba, G. (2015). MIKTA: A functioning product of new middle power ism. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 11(42), 1-40.
- Erkan, B. (2012). Ülkelerin karşılaştırmalı ihracat performanslarının açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarıyla belirlenmesi: Türkiye-Suriye örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 195-218.
- Erkan, B. & Sarıçoban, K. (2014). Compative analysis of the competitiveness in the export of science based goods regarding Turkey and the EU 13 countries. *International Journal of Business and Social Science*, 5(8-1), 117-130.
- Gürpınar, K. ve Barça, M. (2007). Türk mobilya sektörünün uluslararası rekabet gücü düzeyi ve nedenleri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(2), 41-61, <https://doi.org/10.15637/jlecon.135>.
- Hinloopen, J. & Marrewijk, C. (2001). On the empirical distribution of the Balassa Index. *Review of World Economics*, 137, 1-35, <https://doi.org/10.1007/BF02707598>.
- Karagöl, E. T. (2014). Kıtalararası ekonomik işbirliği: MIKTA. *SETA Perspektif*, 62, https://file.setav.org/Files/Pdf/20140819155101_kitalar-arasi-ekonomik-isbirligi-MIKTA-pdf.pdf adresinden 25 Mayıs 2024 tarihinde alındı.

- Kırbaşoğlu, F. ve Tüfekçi, Ö. (2020). Avrupa Birliği'nin yükselen güçler politikası: BRICS ve MIKTA ülkelerinin meydan okumaları. *Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2(1), 39-70.
- Kim, S. & Kim, G. (2015). Changes in the revealed comparative advantage of South Korea and her major ASEAN trading countries. *Seoul Journal of Economics*, 28(3), 325-358.
- Kuşat, N. ve Denli, E. (2021). Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklere göre Türkiye-BRICS rekabet gücü analizi (2008-2019). *Afyon Kocatepe İİBF Dergisi*, 23(1), 94-111. <https://doi.org/10.33707/akuiibfd.839333>.
- Küçükkiremitçi, O. (2006). Sanayi sektörünün dış ticaret performansının rekabet gücüne göre değerlendirilmesi (1995-2005 dönemi). *Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı*, 14 Haziran 2006, Malatya.
- Lall, S. (2000). The technological structure and performance of developing country manufactured exports 1985-1998. *Oxford Development Studies*, 28(3), 337-369. <https://doi.org/10.1080/713688318>.
- Li, K. W. & Bender, S. (2002). The gain and loss of comparative advantage in manufactured exports among regions. *Department of Economics and Finance and APEC Study Center-Annual Consortium Conference*, Merida, Mexico.
- MFA (Ministry of Foreign Affairs, Republic of Korea) (2020). MIKTA new innovative partnership. Seoul: Ministry of Foreign Affairs. <http://mikta.org/wp-content/uploads/2022/03/2020-MIKTA-Booklet.pdf>. adresinden 13 Ocak 2024 tarihinde alındı.
- Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. *Harvard Business Review*, 68(2), 73-93.
- Rana, P. B. (1990). Shifting comparative advantage among asian and pacific countries. *The International Trade Journal*, 4(3), 243-258, <https://doi.org/10.1080/08853909008523694>.
- Sandalcılar, A. R. ve Cihan, K. A. (2023). Türk devletleri teşkilatı üye ülkeleri arasında Türkiye'nin rekabet gücü. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 7(1), 132-151. <https://doi.org/10.29216/ueip.1153508>.
- Sarıçoban, K., Kösekahyaođlu, L. ve Erkan, B. (2017). G20 ülkelerinin teknoloji yoğunluklarına göre ihracat rekabet güçlerinin belirlenmesi. *The Journal of Social Science*, 4(11), 594-609. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3451>.
- WITS (2024, 21 Ocak). Trade statistics by country/region. <https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en> adresinden 21 Ocak 2024 tarihinde alındı.
- World Bank (2024, 21 Ocak). World Bank data. <https://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth?view=chart> adresinden 21 Ocak 2024 tarihinde alındı.
- World Bank (2024, 26 Ekim). World Bank data. <https://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth?view=chart> adresinden 26 Ekim 2024 tarihinde alındı.
- Yalçın, M. (2024). MIST ülkelerinin ihracat rekabet güçlerinin karşılaştırmalı analizi. *İzmir İktisat Dergisi*, 39(2), 488-506. <https://doi.org/10.24988/ije.1309730>.